

3. Finančná zodpovednosť a rozhodovanie

Súčasťou života každého jednotlivca je rozhodovanie. Čím sme starší, tým sa musíme rozhodovať o dôležitejších záležitostiach týkajúcich sa nielen všeobecného, ale aj profesionálneho alebo pracovného, či finančného života.

3.1 Rozhodovanie vo všeobecnosti

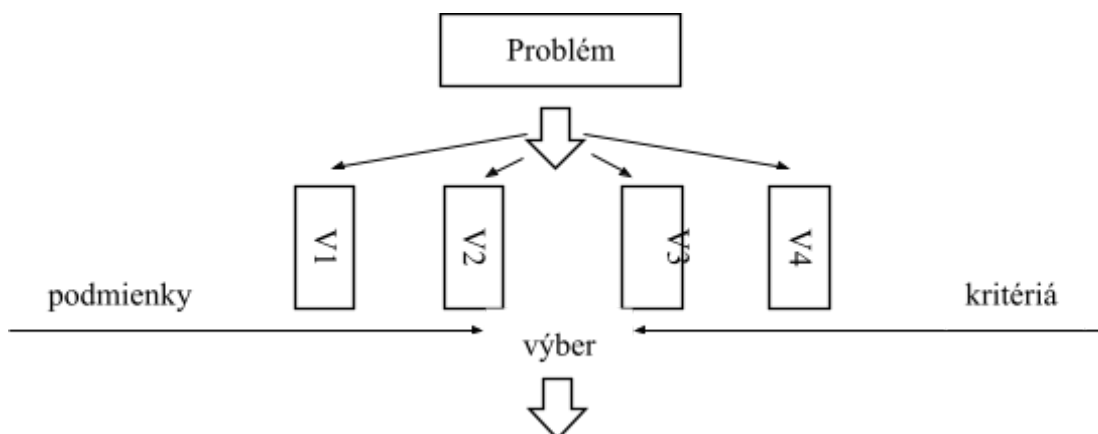
Človek sa potrebuje rozhodovať v rôznych životných situáciách. Môže ísť o situácie, ktoré väčšina ľudí považuje za bežné, ale aj o rozhodovanie v náročnejších situáciách. Denne môžeme riešiť niekoľko otázok, kde je nevyhnutné zaujať stanovisko – rozhodnutie:

- zamestnanec sa rozhoduje, aký dopravný prostriedok využije, aby som sa do práce dostal čo najrýchlejšie,
- študent sa rozhoduje, čo si oblečie na ďalší školský deň,
- vysokoškolák sa rozhoduje o výbere najlepšej brigády,
- manželia sa rozhodujú, aké zvolia cestovné poistenie v prípade dovolenky.

Rozhodovanie sa uskutočňuje na dennej báze. V súvislosti s rozhodnutím musí jednotlivec brať do úvahy aj dôsledky svojho rozhodnutia – konania. Dôležité je uvedomiť si, že tieto dôsledky môžu pozitívne alebo negatívne ovplyvniť jeho ďalšie postavenie a vývoj situácie, v ktorej prijal rozhodnutie.

Rozhodovanie môžeme definovať ako postupnosť krokov, ktorými sa snažíme dosiahnuť želaný cieľ alebo stav. Dosiahnutie želaného cieľa predstavuje spôsob riešenia problému. Dôležité je však brať do úvahy, že toto rozhodnutie môže želaný stav ovplyvniť buď pozitívne alebo negatívne.

Na nasledujúcom obrázku všeobecne popisujeme rozhodovací problém a výber variantu, ktorý rieši vzniknutý problém. [1]

Ako Obrázok č. 1 Všeobecný proces rozhodnutia
Zdroj: Babeliny, Maceková, Vrtaňa, (2021) podľa
určitej *teorie rozhodovania*, ktoré možno pridať k rozhodovaciemu
variantu, ktorý môže vyriešiť vzniknutý problém. Množstvo variantov, ktoré sa ponúkajú ako
spôsob riešenia, môže jednotlivec selektovať na základe svojej minulej skúsenosti alebo
bližšej analýzy. Nasledujúci obrázok zobrazuje celý proces rozhodnutia. [1,2]

Prípadová štúdia:

Ján Pekný pracuje ako obchodný zástupca v rodinnom podniku v Žiline. Ján sa pripravuje na dôležité rokovanie s klientom. Rozhoduje sa čo si má obliecť. Vonku je priaznivé počasie, avšak poobede hlásia mierne prehánky s vetrom. S klientom bude rokovať v interiéri jednej kaviarne. Ján sa musí rozhodnúť, čo si oblečie na dôležité rokovanie s klientom. Premýšľa nad viacerými nasledujúcimi alternatívami:

- A) Nohavice a košeľa.
- B) Oblek.
- C) Rifle a tričko s dlhými rukávmi (prípadne sveter).
- D) Voľnejší štýl – tepláky a mikina.

Na základe všeobecného rozhodovacieho procesu vyberte pre Jána najvýhodnejšiu alternatívu oblečenia pre rokovanie s klientom.

Na základe teoretického vymedzenia rozhodovania je možné definovať niekoľko znakov, ktoré sú pre rozhodovanie charakteristické:

- existuje možnosť výberu z viacerých variantov (pokiaľ neexistuje viac ako jedna možnosť, tak nejde o rozhodovanie);
- výber vhodného variantu je založený na myšlienkovom postupe – je vedomý (nejde sa o rýchlu impulzívnu činnosť);
- vhodný variant je vybraný na základe vopred stanovených kritérií;
- na samotné rozhodnutie následne nadväzuje realizácia ďalších činností (napr. po rozhodnutí o kúpe nasleduje samotná kúpa).

So všeobecným rozhodovaním súvisia aj konkrétne rozhodnutie. Jedným z nich je finančné rozhodovanie.

3.2 Finančné rozhodovanie

Finančné rozhodovanie ako súčasť všeobecného rozhodovania je významnou časťou života každého jednotlivca.

Finančné rozhodovanie = proces výberu optimálneho variantu získavania peňazí a ich efektívneho použitia z hľadiska základných finančných osobných cieľov.

Finančné rozhodovanie ma jednu výraznú odlišnosť od ostatných rozhodovaní – ide o rozhodnutie, ktoré sa **neustále opakuje** – ide o celoživotný akt.

Finančné rozhodovanie jednotlivca predstavuje komplexnú aktivitu, ktorá je súčtom viacerých neizolovaných činností (plánovanie, spotreba, sporenie, kritické, strategické, intuitívne myslenie).

Finančné rozhodovanie = plánovanie + spotreba + sporenie + kritické myslenie + strategické myslenie + intuitívne myslenie

Je potrebné zdôrazniť, že zaujatie finančného rozhodnutia môže byť emočne náročné, a to hlavne vo vzťahu k potrebe času, vynaloženia úsilia vedúcemu k získaniu dostatku informácií pre prijatie rozhodnutia.

Vo Vyšehradských krajinách (Slovensko, Poľsko, Česko a Maďarsko) aj v súvislosti s pretrvávajúcou pandemiou COVID – 19 je možné vnímať rôzne problémy súvisiace s neefektívnym finančným rozhodovaním. Ide o problémy, ktoré sa výlučne týkajú hospodárenia jednotlivca a rodiny:

- neefektívne hospodárenie s peniazmi počas krízy,
- nadmerná zadlženosť,
- cyklické zadlžovanie,
- neefektívne investovanie,
- nedostatočné sporenie na dôchodok.

Finančné rozhodovanie sa priamo dotýka finančného rozpočtu jednotlivca, prípadne rodiny. Ide o množstvo rozhodnutí, ktoré sa týkajú súčasnosti a budúcnosti. Je možné uviesť niekoľko príkladov, kedy sa jednotliviec (alebo aj rodina) potrebuje finančne rozhodnúť:

- jednotliviec sa rozhoduje o výbere najvhodnejšieho sporiaceho produktu;
- jednotliviec prijíma rozhodnutie o dôchodkovom sporení;
- rodina sa rozhoduje o úvere;

- jednotliviec sa rozhoduje o nákupe auta na leasing.

Z uvedených príkladov vidieť, že je potrebné mať dostatok informácií a taktiež dostatok vytvorených variantov pre zrealizovanie správneho rozhodnutia. [1,2]

Finančné rozhodovanie má aj svoje fázy, ktoré môžeme vo všeobecnosti popísať vzhľadom na jednotlivé krajiny Vyšehradu. Ide o nasledujúce fázy:

1. Vymedzenie finančného problému a cieľa ako problém vyriešiť.
2. Analýza informácií a podkladov pre rozhodovanie
3. Stanovenie rôznych variantov riešenia – ktoré sú reálne z hľadiska cieľov, ktoré sme si zadefinovali.
4. Určenie kritérií pre výber optimálneho variantu – hľadiská podľa ktorých sa posudzuje vhodnosť variantu z hľadiska dosiahnutia cieľa, kritéria musia nadväzovať na finančné ciele, kritériom môže byť aj finančný cieľ.
5. Určenie optimálneho variantu- hodnotenie podľa základného cieľa s ohľadom na dané riziko
Optimálny variant – pri obvyklom riziku najlepšie naplňuje určený finančný cieľ.
Výber optimálneho variantu možno uskutočniť na základe rôznych exaktných metód
6. Realizácia vybraného variantu a jeho overenie z hľadiska cieľa

Príklad

Pani Mária už 5 rokov pracuje ako finančný manažér. So svojím manželom si plánujú zobrať spotrebný úver na kúpu nového – väčšieho rodinného auta. V rámci prieskumu trhu, ktorý si urobila sa musí rozhodnúť medzi nasledujúcimi ponukami bánk:

- banka A ponúkne 16 000 € s úrokom 6,90 %, RPMN 7,12 % s dĺžkou splácania 8 rokov,
- banka B ponúkne 16 000 € s úrokom 7,90 %, RPMN 8,12 % s dĺžkou splácania 8 rokov,
- banka C ponúkne 16 000 € s úrokom 6,90 %, RPMN 6,99 % s dĺžkou splácania 8 rokov.

V prípade finančného rozhodovania je nevyhnutné, aby bola pri zvažovaní jednotlivých variantov zapojená analýza a vhodné porovnanie jednotlivých možností aj s metódou modelovania, prípade experimentu. Len v takom prípade je možné urobiť správne

rozhodnutie. Je nevyhnutné zdôrazniť, že aj skúsenosť dokáže ovplyvniť finančné rozhodnutie – primárne negatívna, kedy jednotlivec nebude opakovať chyby z predošlých (zlých) rozhodnutí.

Život jednotlivcov sa vyvíja v čase. Tým sa však menia aj jednotlivé potreby, ktoré im vznikajú. Ako už bolo uvádzané v úvode tejto kapitoly každý deň prijímame vážnejšie finančné rozhodnutia. Tak, ako sa vyvíja život jednotlivca, vyvíjajú sa aj finančné rozhodnutia, ktoré v jednotlivých fázach života prijímame.

Pre problematiku finančného rozhodovania sú dôležité nasledujúce oblasti života:

1. Mladý a slobodný človek

Túto fázu je možné rozdeliť na dve. Prvá fáza je tá, kedy mladý človek navštevuje školu. V tejto fáze prijíma menej dôležité rozhodnutia a to z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov. Druhou časťou tejto fázy môže byť človek po ukončení štúdia, kedy si nájde prvú prácu. Z pohľadu finančného rozhodovania rieši mladý a slobodný človek rozhodnutie týkajúce sa založenia prvého účtu, úhrady nájomného, nákup automobilu a ďalšie rozhodnutia určené na uspokojenie krátkodobých potrieb.

2. Bezdetný pár

V tejto fáze života príjem prevyšuje spotrebu, čím sa vytvára priestor na vytváranie úspor pre budúcu spotrebu. Bezdetný pár štandardne rieši finančné rozhodovanie v oblasti obstarania nového vozidla, nákupu nehnuteľnosti, prípadne rozhodnutia o spoločných dovolenkách alebo vytvorenia sporiaceho účtu, či investičných možností.

3. Manželský pár s deťmi

Príjem, ktorý doposiaľ prevyšoval spotrebu, sa znižuje, nakoľko prichádzajú noví členovia domácnosti. Väčšina výdavkov je smerovaná na deti, ktorým chcú rodičia zabezpečiť budúcnosť (napr. vznik sporiacich účtov a pod.). V tomto období sa riešia poisťovacie zmluvy pre prípad výskytu neočakávaných udalostí (cestovné poistenie, poistenie nehnuteľnosti, auta a podobne). V tejto fáze života je dôležité prijímať rozhodnutia týkajúce sa úverov, ktoré sú splácané (napr. hypotekárny úver). Súčasťou môže byť aj rozhodovanie o poistení.

4. Manželský pár po osamostatnení detí

Táto fáza života taktiež vytvára priestor na sporenie. Deti sú osamostatnené, nie je potrebné ich ďalej finančne podporovať. Väčšina takýchto párov má v tomto čase už splatené

úvery. Príjem je oveľa vyšší ako výdavky, a tým sa vytvára priestor pre investovanie, napr. do podielových fondov, prípadne cenných papierov. V tomto období ide hlavne o snahu zabezpečiť pohodlný dôchodok. V neposlednom rade, takýto pár dokáže využívať voľné finančné prostriedky na dovolenky a aktívne trávenie voľného času.

5. Dôchodok

Vo fáze dôchodku sú príjmy značne znížené pretože jednotlivec už nepracuje, ale poberá dôchodok. V tomto období sa začínajú čerpať nasparené finančné prostriedky zo sporiacich a investičných účtov. Súčasťou tejto fázy sú aj úvahy o prerozdelení majetku, prípadne tvorba závetu. Väčšina výdavkov dôchodcov ide na zdravotnú starostlivosť a lieky. [1,2]

3.3 Finančná zodpovednosť

„S pokazeným autom idem do servisu, s chorobou za lekárom a pri finančných záležitostiach...“

S prijímaním finančných rozhodnutí súvisí aj **finančná zodpovednosť spotrebiteľov**.

Finančná zodpovednosť znamená zodpovednosť za financie, finančnú hotovosť, vlastné alebo cudzie finančné prostriedky. Ide o efektívne zaobchádzanie s finančnými prostriedkami jednotlivca alebo rodiny.

Na základe uvedeného môžeme tvrdiť, že finančná zodpovednosť **znamená prijímanie takých rozhodnutí, ktoré nás do budúcnosti zatážia len v nevyhnutnej miere**.

Finančná zodpovednosť by mala byť vysoko racionálna a vedomá činnosť, ktorá je zameraná na neustále zvyšovanie výnosov a znižovanie nákladov. Dôležité je pri finančnej zodpovednosti vnímať aj zabezpečenie hodnoty majetku a funkčnosti majetku z krátkodobého a dlhodobého časového hľadiska. [3]

Čo dokáže finančne zodpovedný spotrebiteľ:

- zostaviť a dodržiavať osobný/rodinný rozpočet,
- zoradiť osobné finančné ciele podľa ich priority jednotlivca alebo rodiny,
- zhodnotiť pozitívne a negatívne dôsledky svojich finančných rozhodnutí,
- stanoviť kroky na dosiahnutie krátko-, stredno- a dlhodobých cieľov
- zhodnotiť riziká úniku osobných informácií (heslá, č. kreditky, ...), jeho dôsledky a prijať kroky na zamedzenie úniku,

- pokryť finančné straty pri náhodných udalostiach (zodpovednosť voči iným, zníženie pracovnej schopnosti). [4,5]

Úlohy:

1. Ema má 11 rokov a dostáva od rodičov vreckové vo výške 40 € (1000 CZK, 183 Zloty, 14 000 forintov) mesačne. Tieto peniaze má použiť na nákup desiaty a na mesačné cestovné. Takto jej na jej vlastné záľuby zostáva asi 10 €. Rozhodla sa šetriť si z nich na nový bicykel (väčšiu časť zaplatia rodičia). Doteraz si našetrila 50 €. Do dediny však prišli kolotoče a Ema sa chce povoziť na všetkých. Keď sa však chce zvieŕť, musí na to minúť peniaze, ktoré by mali ísť do jej pokladničky. Ema sa rozhodla, že vezme, koľko bude potrebovať a to, čo jej ostane, bude na nový bicykel. Vybrala teda všetky peniaze z pokladničky a išla na kolotoče. Po celom dni s rozčarovaním zistila, že z jej peňazí už neostala ani minca.
 - *Kde urobila chybu?*
 - *Bola finančne zodpovedná?*
2. Matej má 18 rokov a práve skončil strednú školu. Keďže sa vyučil za automechanika, a okamžite zamestnal, začal premýšľať o kúpe auta. Napriek tomu, že dielňa, v ktorej pracuje, sa nachádza v susedstve a počas dňa absolvuje nanajvýš návštevu potravín a kamarátov, ktorí bývajú vo vzdialenosti do 2 km, rozhodol sa pre kúpu auta. Presvedčili ho o tom kolegovia, ktorí však dochádzajú z okolitých miest. Ako automechanik vraj musí reprezentovať svoje povolanie. Matej však ešte stále nemá našetrených dostatok peňazí na kúpu auta v hotovosti. Požiadal teda o úver v banke. Úver aj dostal a auto si kúpil. O dva mesiace sa majiteľ autodielne rozhodol, že podnikanie ukončí. Toto rozhodnutie spôsobilo, že automechanici prišli o prácu. Matej nedostal svoj očakávaný plat, avšak úver musel platiť.
 - *Bolo správne rozhodnutie, že si vzal úver, aj keď nemal ešte našetrené peniaze?*
 - *Popíšte výhody a nevýhody jeho finančného rozhodovania.*

Otázky a úlohy:

1. *Ktoré informácie sú pre jednotlivca kľúčové pri rozhodovaní:*
 - a. *o kúpe hernej konzoly,*
 - b. *o kúpe potravín v obchodnom dome,*
 - c. *o zriadení bežného účtu,*

- d. o výbere najvýhodnejšieho úveru.
2. Vyhľadajte na internete a porovnajte bežné účty v rámci jednotlivých bánk. Ktoré podstatné informácie o zriadení bežných účtoch viete vyčítať?
 3. Aké finančné rozhodnutie ste zrealizovali za predchádzajúci deň, týždeň a mesiac?
 4. Definujte finančné rozhodovanie ako súčasť všeobecného rozhodovania.
 5. Prečo je dôležité vedieť sa správne finančne rozhodnúť?
 6. Aký význam má finančná zodpovednosť vo vzťahu k rozhodovaniu?
 7. Ktoré životné situácie musíme brať do úvahy pri efektívnom finančnom rozhodovaní?
 8. Ktoré fázy finančného rozhodovania platia všeobecne pre krajiny V4?
 9. V ktorej životnej fáze prijímame najdôležitejšie finančné rozhodnutia?
 10. Rozhodovanie o výbere vhodného sporiaceho účtu sa najčastejšie realizuje vo fáze...?
 11. Vyjadrite názor ako by ste sa mohli vyvarovať neprimeranej cene, ktorú uvidíte v obchode.

Zdroje:

- [1] BUBELÍNY, O., MACEKOVÁ, I., VRTAŇA, D. (2021). Spravuj svoje peniaze. Žilina: Alfa Print, s. r. o. 142 s. ISBN 978-80-973899-1-8
- [2] Čo sa oplatí viac – obchodovať na burze alebo investovať? [online]. [citované 28. 8. 2021]. dostupné na: <https://investovat.sk/investovanie/obchodovat-na-burze-alebo-investovat/>
- [3] Prijímanie finančných rozhodnutí. [online]. [2013]. [citované 28. 8. 2021]. dostupné na: <http://www.fininfo.sk/sk/ja-a-financie/prijimanie-financnych-rozhodnuti>
- [4] Finančná zodpovednosť. [online]. [2016]. [citované 29. 8. 2021]. dostupné na: <http://www.finoffice.sk/financna-zodpovednost/>
- [5] Finančná gramotnosť. [online]. [2015]. [citované 29. 8. 2021]. dostupné na: <http://www.financnymajak.sk/financna-gramotnost>